

מבוא

א

המונוגראפיה המדעית 'אשיהו ותקופתו' של שלום זמירין ז"ל מצטיינת בשתי המעלות החשובות, שהן מצויות ברוב המחקרים המדעיים של דור-החוקרים הצעיר, שקם לנו בארץ-ישראל ובלשון העברית.

ראשית, מחקר זה אינו 'ספר מתוך ספרים', כלומר ספר, שנתחבר על-פי ספרים בלבד. מחברו רואה לפניו את העולם המדיני, הכלכלי והתרבותי, שבו פעלו נושאי-המחקר בתקופה הנודנית על-ידי, ומתוך כך מוארים במחקרו של זמירין המאורעות והמעשים של אותה תקופה באור חדש, ושנית, אין המחבר, כשהוא דן על מאורעות ומעשים בתחום-ישראל, מסתפק במקורות העבריים בלבד, אלא הוא מסתמך על כל אותם המיסמכים הכלליים, פרי התג-ליות החדשות ביותר, שיש להם יחס קרוב או רחוק למה שנעשה באותה תקופה בישראל. זמירין רואה את ההיסטוריה הישראלית הקדומה בתוך המסגרת של ההיסטוריה הכללית כפי שנתגלמה באותה תקופה בקידמת-אסיה.

כי קודם כל נותן זמירין במחקרו מושג ברור מן המצב באשור ובבבל, במצ-רים ובכנען בתקופת-יאשיהו. זוהי התקופה הסוערת שלאחר מותו של אשור-בנפל, המלך הגדול האחרון של אשור, תקופה, שבה עלתה מדי על במת-ההיסטוריה וה'אשכוזים' של האשורים, ה'אשכנזים' של המקרא וה'סקיתים' של הירודוטוס, שטפו את קידמת-אסיה והגיעו עד גבול-מצרים; ובכן אם נגעו או לא נגעו בפנימה של ארץ יהודה, על כל פנים עברו סמוך לגבולותיה של מלכות-יהודה.

שלום זמירין נתגלה בחיבורו המונח לפנינו כחוקי בעל דעות עצמיות ובעל הבנה מקורית בתקופות הקדומות של ההיסטוריה הישראלית. בוויכוח שלו עם יוליוס לוי, שהירבה להשיג על ספרו של גד (Gadd) 'מפלת נינוה' (The Fall of Niniveh) ועם אַלט וְנֹת (Noth) בבעיות חשובות של תקופת-יאשיהו, הופיע זמירין לפנינו כמבקר מדעי, שאינו הולך בעיניים עצומות אפילו אחר הגדולים שבחוקרי-התקופה. ובהוכחות חדשות ומתקבלות על הדעת חיוק זמירין את הדעה, שאין לאחר את חיבורו (לא את גילויו!) של 'ספר-דברים' עד ימי יאשיהו או סמוך להם; וכך סייע להפיל את הבניין של דִי־וֹט וְלֹהֲאָוּן

בדבר זמנו ומגמתו של ספר זה. וביחד עם זה חיזק זמירין בהוכחותיו המרובות בדבר אמיתותן של רוב הידיעות על פעולותיהם הדתיות של חזקיהו ויאשיהו שבספר 'דבריי-הימים' את ההערכה החיובית של הידיעות שב'דבריי-הימים', שמימי צונץ ואילך ראו בו כמעט כל החוקרים ספר בלתי-היסטורי, שלשם המגמות הדתיות שלו אסף מחברו לתוך ספרו, או גם בדה מלבדו, אגדות היסטוריות ונתן אותן בצורה של ידיעות היסטוריות. והעיקר—על-ידי הבלטת הצד המדיני גם בפעולתו הדתית של יאשיהו הוארה מלחמתו בבמות באור חדש, ועל-ידי הבהרת המצב המדיני באשור, במצרים ובבבל בימיו של יאשיהו נעשית מלחמת-מגידו לא רק מובנת אלא גם מחויבת-המציאות, אם אפשר לומר כך.

'יאשיהו ותקופתו' של זמירין הוא מחקר מדעי ממדרגה רמה. ועם המדעיות הטהורה שבו הוא כתוב בסיגנון מדעי בהיר וברור; ולמרות החקירות המופשטות והאובייקטיביות הגמורה שלו מורגש בו הדופק של לב לאומי חם.

ונוסף על כל אלה: ספרו של זמירין הוא אחד מן המחקרים החזשים של חכמי-ישראל הצעירים, שמחלצים אבן אחר אבן מתוך הבניין המלאכותי, שבנו חוקרי-המקרא וחוקרי ההיסטוריה הקדומה של ישראל מבית מדרשם של ול-האוזן, וינקלר, טוֹרֵי ורנאן וחבריהם, שכל מגמתם היתה לפסול את הידיעות, שמסרו לנו קדמונינו, מתוך שכלתנות יתרה או מתוך התנגדות ראציונאליסטית לכל מסור ומקובל בספרים דתיים עתיקים.

ומפני כל מעלותיו אלו של הספר שלפנינו קיבל זמירין, על-פי המלצתם המשותפת של ד"ר מייזלר ופרופ' קלוזנר, בכ"ח בשבט תש"ח, את פרס קלוזנר של עיריית תל-אביב.

ב

וכמה גדול הכאב, שחוקר צעיר זה, שנתן תקוות גדולות, שיעשיר את חכמת-ישראל בעברית במחקרים מקוריים הרבה, נפל במלחמת-השחרור של 'צבא-הגנה לישראל' רק ימים מועטים לאחר שהספיק לקבל את מכתבי, שבו הודעתי לו, שניתן לו שלא בנוכחותו פרס קלוזנר של עיריית תל-אביב בעד 'יאשיהו ותקופתו' שלו. הוא רק הספיק להודות במכתב נלהב על קבלת הפרס. וכשבא המכתב לידי בתלפיות הנצורה לא היה עוד כותב המכתב בחיים...

את שלום זמירין הכרתי רק במשך ארבע שנים, שהיה תלמידי בהיסטוריה של הבית השני ובתולדות הספרות העברית החדשה. שמעתי, שהיה מורה בכנרת ובבית-ירח שבגליל התחתון ונתחבב על תלמידיו ועל אבותיהם. כסטודנט הצטיין בשקדנותו ובידיעותיו המרובות, ובאותה שעה גם בענוותנותו הגדולה. בסמינריון להיסטוריה של הבית השני השתתף השתתפות פעילה,

וכל דעה, שהשמיע בשיית הוויכוחים הסמינאריים, היתה מבוססת על ידיעות יסודיות וניכר היה בה ישוב־דעת של תלמיד־חכם. לא שאף להתבלט ואף לא השתדל לנצח בפולמוס־חברים, אלא הודה על האמת והתנגד לכל דעה בלתי־מבוססת בדברים קצרים ושקולים. היה חביב עלי ואהוב על כל מוריו באוניברסיטה, וכמותם חיבבו אותו התלמידים חבריו.

לפי מאמרו של שמואל אחיו בספר 'כנרת בימי מבחן' (ערוך בידי ברכה חבס, הוצאת קבוצת כנרת, תל־אביב תש"י, עמ' 255—262), נולד שלום זמירין ב־24 במארס 1915 בעיירה דיסנה (פלך וילנה) לאביו השוחט ר' מנחם סמירין. האב היה גם המלמד של שלום בילדותו. והנער קיבל ממנו לא רק ידיעות הגונות בתנ"ך ובתלמוד אלא ר' מנחם אף הקריא בשבתות וימים טובים לפני בני־משפחתו סיפורים מתוך 'יוסיפון' על מלחמות היהודים וה־רומיים, שהלהיבו את לבו של שלום. השפיע על הנער הרבה גם קובץ־השירים של ביאליק בהוצאת 'תושיה' שהגניבו אחיו הבכירים לתוך הבית. האב חלם לעשות את שלום בן־הזקונים שלו לרב בישראל; וכשמלאו לנער 12 שנה שלח אותו אביו לישיבה של חסידי־לובאוויץ בוילנה. בישיבה זו למד שלום ארבע שנים ומחצה והתמיד שם בלימודי־קודש. אבל שם גם 'הציץ ונפגע': קרא בספרי השכלה וציגונות ונמשך אחרי תנועת־החלוץ. ואז התחיל חושב על עליה לארץ־ישראל, ולשם 'הכשרה' למד את מלאכת־הנגרות.

אחיו הגדולים ממנו ואבותיו הקדימו לעבור לארץ ישראל וכשהגיע שלום ב־5 באפריל 1936, לארץ נשתקע בכנרת שבגליל התחתון ובה עבד שנתיים במטע־הבננות, שעסקו בו גם אחיו.

בימי מלחמת־העולם השניה נתגייס שלום זמירין כמתנדב לצבא. אך מחלה רצינית שהצריכה ניתוח, הכריחה אותו לעזוב את עבודת־הצבא, ולאחר שהבריא אסרו עליו הרופאים לעבוד עבודה גופנית בשדה—והוא נעשה מודריך לקבוצה של נוער עולה. וכשהוחלט להקים בית־ספר תיכון לחקלאות בבית־ירח נבחר שלום זמירין כמורה ללימודי־היהדות בבית־ספר זה. וכדי שישתלם בלימודים הללו נשלח לאוניברסיטה בירושלים. מכיון שלא היתה לו תעודת־בגרות התכונן במשך שנה לבחינות־הבגרות האוניברסיטאיות, שעבר אותן בהצלחה. אחר־כך למד עוד שלש שנים באוניברסיטה וסיים את חוק לימודיו בתואר 'מוסמך למדעי הרוח' (M.A.) ובציון 'טוב מאד'. ועוד בשנות־לימודיו קיבל באוניברסיטה את הפרס על שם ירמיהו האזנר בעד עבודתו המדעית 'ירמיהו ונביאי־השקר' ונתכבד לקרוא בכינוס העולמי למדעי־היהדות בירושלים בקיץ, שנת 1947, את הרצאתו המדעית 'לשאלת דברי־הימים'. שתי עבודות מדעיות אלו אף הן ראיות לבוא בדפוס.

עבודת-הגמר שלו היה הספר המונח לפנינו, 'אשיהו ותקופתו', שקיבל בעדו 'פרס-קלוזנר' של עיריית תל-אביב. כאמור, השופטים המליצו על עבודתו המדעית הזו המלצה חמה מאד (נימוקי ועדת-השופטים נתפרסמו בספר 'כנרת בימי מבחן', עמ' 262).

אבל עוד קודם שקיבל זמירין את הפרס חזר לכנרת ונעשה מורה בבית-הספר התיכון על שם ד"ר רופין בבית-ירח. ואולם לא ארכו ימי-הוראתו בבית-ספר זה. מיד אחר ההכרזה על מדינת-ישראל התחילה פלישת הסורים לגליל—ומיד נתגייס שלום זמירין למלחמת-השחרור. ושלושת ימים לאחר התחלת הפלישה, ב-18 במאי 1948, נפל שלום זמירין על שדה-הקרב בהגנה על מבואותיהן של שתי הדגניות ושל כנרת ביחד עם שני חבריו ועם תלמידו הצעיר.

והרי מה שמסר לי אחד מחבריו, שיש לסמוך עליו, בדבר נפילת זמירין במלחמת-השחרור.

הדבר היה בשעת ההתקפה של הסורים על הגליל בשנת תש"ח. במשלט, ששימש קו-הגנה לשתי הדגניות ולכנרת, עמדה פלוגה קטנה (בסך-הכל 24 אנשים) של חייליט ישראלים מול מחנה שלם של חיילים סורים. בפלוגה זו השתתף גם שלום זמירין. כשהתקרב המחנה הסורי בא גם מפקד-הפלוגה ואמר לחיילים הישראליים: 'אנו מועטים והסורים מרובים. אין תקווה לנו להציל את המשלט. אבל אם לא ניסוג מעמדתנו ונעכב את הסורים במשך 24 שעות, תבוא עזרו; מן הדרום—ונציל את הגליל התחתון. מי מתנדב?' בין ראשוני המתנדבים היה שלום זמירין, ואחריו חתנדבו שאר החיילים—בידיעה גמורה, שאין תקווה להינצל לאף אחד מהם. ואמנם, הם נפלו כולם, עד אחד, במלחמה, אבל עיכבו את המחנה הסורי—ובינתיים בא כוח ישראלי מן הדרום—וניצלו כנרת, דגניה, טבריה ושאר הגליל התחתון.

ויהיה-נא ספר זה, עזבונו העיקרי של שלום זמירין, החוקר המצוין והציוני השלם, זכר-עולם לנשמתו הטהורה. זכר-עולם לא רק למה שנתן ומוכשר היה לתת לחכמת-ישראל, אלא גם למה שהקריב את חייו הצעירים על מזבחם של עמו וארצו, שמסר נפשו על שחרורם וסייע לתקומתם ועצמאותם!

פרופ' ד"ר יוסף קלוזנר

ירושלים-תלפיות, כ"ד בטבת, תשי"ב.